

ANDRÉ COMTE-SPONVILLE • **Ateizmin Ruhu**

L'esprit de l'athéisme. Introduction à une spiritualité sans Dieu

© 2006 André Comte-Sponville

Bu kitabın yayın hakları Anatolia Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
International Rights Management: Susanna Lea Associates'ten alınmıştır.

İletişim Yayınları 3401 • Politika Dizisi 241

ISBN-13: 978-975-05-3629-8

© 2024 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2024, İstanbul

EDİTÖR Melike Işık Durmaz

DİZİ KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsni Abbas

DÜZELTİ Ece Ziya

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

ANDRÉ COMTE-SPONVILLE

Ateizmin Ruhu

Tanrısız Bir Maneviyata Giriş

L'esprit de l'athéisme

Introduction à une spiritualité sans Dieu

ÇEVİREN *Mehmet Morali*

ANDRÉ COMTE-SPONVILLE 1952 Paris doğumlu Fransız eğitimci ve filozoftur. Felsefe derecesi alarak École Normale Supérieure'ü bitirdi. Sorbonne Üniversitesi'nde uzun yıllar ders verdi. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Traité du désespoir et de la béatitude* (1984-1988), *Une éducation philosophique* (1989), *L'amour, la solitude* (1992), *Valeur et vérité: Études cyniques* (1994), *Petit Traité des grandes vertus* (1995) [Büyük Erdemler Risalesi, İletişim, 2012], *Impromptus* (1996), *L'être-temps* (1999), *Présentation de la philosophie* (2000), *Le bonheur désespérément* (2000), *A-t-on encore besoin d'une religion?* (2003), *Le capitalisme est-il moral? Sur quelques ridicules et tyrannies de notre temps* (2004) [Kapitalizm Ahlaki midir? Zamanımızın Kimi Gülünçlükleri ve Zorbalıkları Üzerine, İletişim, 2012], *L'esprit de l'athéisme* (2006) [Ateizmin Ruhu, İletişim, 2024], *Le sexe ni la mort: Trois essais sur l'amour et la sexualité* (2012) [Cinsellik, Aşk ve Ölüm, İletişim, 2013], *C'est chose tendre que la vie* (2015) [Hayat Yaşamaya Değer, İletişim, 2020].

Nancy Huston'a...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	9
Başlangıç	11
I Dinden Vazgeçilebilir mi?	13
Din nedir? 14 / Kişisel bir tanıklık 16 / Yaslar ve ayinler 18 / Hiçbir toplum, inanç birliğinden vazgeçemez... 21 / ...ne de sadakatten 27 / Nihilizm ve barbarlık 32 / Artık Hıristiyan olmadığında, Hıristiyan Batı'dan geriye ne kalır? 34 / "Hıristiyan ateist" mi, yoksa "asimile goy" mu? 37 / İki haham, bir Dalay Lama ve bir Périgordlu 42 / İmanını yitirmek neyi değiştirir? 44 / Postmodernitenin iki kısırtması 47 / Şen umutsuzluk 52 / Cennet ve sevgi 56	
II Tanrı Var mı?	65
Bir ön tanım 65 / Ateist mi, agnostik mi? 67 / Din mi tehlikelidir, yoksa fanatizm mi? 71 / "KANITLARIN" ZAYIFLIĞI 73 / "Ontolojik kanıt" 73 / "Kozmolojik kanıt" 78 / Varlığın esrarı 79 / "Fiziksel-ilahiyatçı kanıt" 80 / Kanıt yokluğu: İnanmamak için bir neden 83 / DENEYİMLERİN ZAYIFLIĞI 86 / ANLAŞILMAZ BİR AÇIKLAMA 92 / KÖTÜNÜN AŞIRILIĞI 98 / İNSANIN BAYAĞILIĞI 105 / ARZU VE YANILSAMA 109 / İnanmama hakkı 115	

III Ateistler İçin Nasıl Bir Maneviyat?.....117

Tanrısız bir maneviyat mı? 118 / Mistik ve esrar 122 / Sonsuzlukta içkinlik 125 / “Okyanus duygusu” 130 / Mistik bir deneyim 134 / Sessizlikten söz etmek 138 / Esrar ve apaçıklık 140 / Bütünlük 141 / Basitlik 143 / Birlik 144 / Sessizlik 145 / Ebediyet 147 / Dinginlik 149 / Kabullenme 152 / Bağımsızlık 158 / Ölüm ve ebediyet 160 / Mistik ve ateizm 162 / Mutlak ve görelî 164 / Gündelik bir maneviyat 166 / İçtelik ve aşkınlık, içkinlik ve açıklık 167

Sonuç: Sevgi, hakikat.....173

TEŞEKKÜR

Bu kitap, onu yaratan ve eşlik eden dostlara çok şey borçludur: Nancy Huston –ki o olmasaydı, bu kitap var olmazdı–, Antoine Audouard, Marcel Conche, Susanna Lea, Patrick Renou, Sylvie Thybert, Tzvetan Todorov, Isabelle Vervey ve Marc Wetzel. Onlara çok teşekkür ederim. Bu konularda katıldığım birçok açık tartışmaya da çok şey borçludur ki bunlardan ikisi bir yayına konu oldu: Bernard Feillet, Alain Houziaux ve Alain Rémond’la birlikte yazdığımız *A-t-on encore besoin d’une religion?* [Hâlâ Bir Dine İhtiyacımız Var mı?] (Éditions de l’Atelier, 2003) ve Philippe Capelle’le birlikte kaleme aldığımız *Dieu existe-t-il encore?* [Tanrı Hâlâ Var mı?] (Le Cerf, 2005). Her birine bu kitabı besleyen uyarıcı etkileşimlere vesile oldukları için teşekkür ederim.

Başlangıç

Şu son yıllarda, dine dönüş göz alıcı, kısmen de endişe verici bir boyut kazandı. Akla ilk olarak Müslüman ülkeler geliyor. Ama tüm göstergeler Batı'nın da, farklı biçimlerde de olsa, bunun etkisinden uzak olmadığını gösteriyor. Maneviyatın dönüşü mü söz konusu? Buna olsa olsa sevinmek gerekir. İmanın dönüşü mü? Bu da bir sorun olmaz. Ama bunun yanında sık sık dogmacılık da gelir, bazen de karanlıkçılık, bütünlüştürmecilik (entegrizm) ve fanatizm. Alanı bunlara terk etmek hata olur. Aydınlanma mücadelesi devam ediyor; üstelik çok az dönemde bu kadar yüksek bir aciliyete sahip oldu ve bu haliyle yaşadığımız, tam da bir özgürlük mücadelesidir.

Dine karşı bir mücadele mi? Bu, rakipleri karıştırmak olur. Mücadele; hoşgörü, laiklik, inanç ve inançsızlık özgürlüğü için olmalıdır. Ruh kimsenin tekelinde değildir. Özgürlük de öyle.

Ben Hıristiyan olarak yetiştirildim. Bundan dolayı ne pişmanlık ne de kızgınlık duyuyorum, tam tersine. Bu dine, dolayısıyla da bu Kilise'ye (yani Katolik Kilisesi'ne) ne olduğu-

mun ya da olmaya çalıştığının önemli bir kısmını borçluyum. İnançlı günlerimden bu yana ahlâkım değişmedi, duyarlılığım da. Hatta çocukluğumun ve ilk gençliğimin bu imanı, ateist olma tarzım üzerinde izini bırakmıştır. Neden bu yüzden utanç duyayım ki? Hatta neden bu yüzden şaşkınlık duyayım? Bu benim, daha doğrusu bizim tarihimiz. Hıristiyanlık olmasa, Batı ne halde olurdu? Tanrıları olmadan, dünya ne halde olurdu? Ateist olmak, hafıza yoksunluğu anlamına gelmez. İnsanlık bir bütündür: Din bunun bir parçasıdır, dinsizlik de öyle ve ne biri ne de diğeri onun için yeterlidir.

Karanlıkçılık, fanatizm ve boş inanç bana dehşet verir. Nihilizm ve bezginlikten de hoşlanmam. Maneviyat, kökten cilere terk edilemeyecek kadar önemli bir şeydir. Hoşgörü ise kayıtsızlık ya da gevşeklikle karıştırılmayacak kadar değerlidir. En kötüsü, kendimizi –destekledikleri din hangisi olursa olsun– kimilerinin fanatizmiyle ötekilerin nihilizmi arasındaki öldürücü karşılaşmaya hapsetmek olur. En iyisi, onları birbirine karıştırmadan ve her iki tarafın da hatalarına düşmeden hepsine karşı mücadele etmektir. Bu mücadelenin adı laikliktir. Ateistlere düşen, bununla uyumlu bir maneviyat geliştirmektir. Bu çalışmanın amacı da buna katkıda bulunmaktır. Bilerek, kısa ve kolay erişilebilir olmasını hedefledim; amacım en kısa yoldan işin özüne varmak ve olabildiğince büyük bir çoğunluğa hitap etmek. Bunda bir aciliyet olduğunu sanıyorum. Derin bilgiler ve uzmanların tartışmaları bekleyebilir; ruhun özgürlüğüse bekleyemez.

İşin özü mü? Bana sorarsanız maneviyat konusunda üç soru söz konusudur: Dinden vazgeçilebilir mi? Tanrı var mıdır? Ateistlerin maneviyatı nasıl olmalıdır? Kalıyor bu soruları yanıtlamak. İşte bu kitabın amacı budur. Ateistlerin ruhu ötekilerinkinden daha zayıf değildir. Manevi yaşama ilgileri neden daha az olsun ki?